Peyami Safa

Cumbadan Rumbaya

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 74
EDEBÎ ESERLER: 35

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-506-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1936, Kanaat Kitabevi
2. Basım: 1974, Ötüken
15. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbedayi imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam edemedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur, Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua, Tasvir-i Efkâr, Çınaraltı, Büyük Doğu, Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftehavuzlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: Gazete: *Büyük Yol, Cumhuriyet, Havadis, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tasvîr-i Efkâr, Tercü-*

man, Tercümân-ı Hakîkat, Ulus, Vakit, Yirminci Asır. Dergi: *Aydabir, Aydede, Bozkurt, Büyük Doğu, Çınaraltı, Düşünen Adam, Edebiyat Gazeteasi, Fağfur, Hafta, Hareket, Hayat, Heray, İctihad, İslâm Mecmuası, Kültür Haftası, Resimli Ay, Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası*.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. *Gençliğimiz* (1922). 2. *Siyah Beyaz Hikâyeler* (1923). 3. *Ateş Böcekleri* (1925). 4. *İstanbul Hikâyeleri* (tarihsiz). 5. *Hikâyeler*. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). *Asrın Hikâyeleri*'yle *Siyah Beyaz Hikâyeler, Ateş Böcekleri* ve *Resimli A*y mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıkgöz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. *Sözde Kızlar* (1922). 2. *Şimşek* (1923). 3. *Mahşer* (1924). 4. *Bir Akşamdı* (1924). 5. *Canan* (1925). 6. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930). 7. *Fatih-Harbiye* (1931). 8. *Bir Tereddüdün Romanı* (1933). 9. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949). 10. *Yalnızız* (1951). 11. *Biz İnsanlar* (1959). Peyami Safa'nın ayrıca *Gün Doğuyor* adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötüken Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938). 2. *Felsefî Buhran* (1939). 3. *Millet ve İnsan* (1943). İkinci baskısı *Nasyonalizm* adıyla yapılmıştır (1961). 4. *Mahutlar* (1959). 5. *Sosyalizm* (1961). 6. *Mistisizm* (1961). 7. *Doğu-Batı Sentezi* (1962). 8. *Kızıl Çocuğa Mektuplar* (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca *Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm* adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi (1938) adlı eseri Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca* (1970); *Sanat, Edebiyat, Tenkit* (1971); *Sosyalizm Marksizm Komünizm* (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976). Peyami Safa, *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektep Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

Peyami Safa-Server Bedi ve Cumbadan Rumbaya

Türk edebiyatının en güçlü romancısı, unutulmaz fikir ve dâvâ adamı rahmetli Peyami Safa; bilindiği gibi, eserlerinin birçoğunu "Server Bedi" takma adı ile yayınlamıştır. Umumiyetle doğru sayılan bir inanışa göre; merhum Üstat, Server Bedi adını, sırf para kazanmak için yazdığı kitaplarla sanat değeri taşıyan eserlerini birbirinden ayırmak için kullanmıştır. "Server Bedi olmasaydı, Peyami Safa açlıktan ölürdü!" sözü de çok meşhurdur; ibret vericidir. Yine de biz, rahmetli üstadın affına sığınarak, böylesine kesin bir ayırımın hiçbir zaman yüzde yüz doğru olamayacağını belirtmek zorundayız. Çünkü bütün büyük sanatkârlar gibi, büyük yazarlar da, özel bir gayret harcasalar, değersiz olması için ayrıca çalışsalar bile, neticede, küçük sanatkârların ve yazarların ulaşamayacakları güzellikte eserler ortaya koyarlar. Başka türlüsü ellerinden gelmez. Mimar Sinan'ın çirkin bir cami yapabileceğine, Yahya Kemal'in çok kötü bir şiir yazabileceğine inanmadığımız gibi, Peyami Safa'dan da değersiz bir roman çıkabileceğine inanmayız. Hangi imzayı atarsa atsın, sonuçta fazla bir değişiklik olmaz.

Server Bedi'nin kitaplarında, Peyami Safa'nın kılı kırk yaran dikkatini, her cümle üzerinde ayrı ayrı düşünmenin titizliğini elbette bulamayız. Ama başka şeyler buluruz: Üstadın engin zekâsından, derin bilgisinden, cemiyetimizin ana dâvâlarını kavrayışındaki ustalığından, nihayet yazma sanatındaki gücünden parçalarla karşılaşır, "Cingöz Recai" hikâyelerini bile beğenerek okuruz. Balzac ve

Dostoyevski'nin de sırf para kazanmak için yazdıkları kitaplar vardır; ancak, hiçbiri değersiz değildir. Sanıyoruz ki bu konuda verilecek en doğru hüküm; Peyami Safa'nın Server Bedi'den daha üstün bir romancı olduğu, fakat romancı geçinen bir yığın heveslinin de Server Bedi seviyesine ulaşamadığıdır. Meselâ, okuyacağımız kitap acaba değersiz mi? Bize sorarsanız, "aslâ" cevabını vereceğiz. Tam tersine, "Cumbadan Rumbaya" Türk Edebiyatının sayılı romanlarından biridir. Tarafsız bir değerlendirme yapılınca, sıradaki yerini alacaktır. Romanın kahramanı Karagümrüklü Cemile, daima yaşayacak bir tiptir. O Cemile ki, delişmendir, öfkelidir, ama dürüsttür, erkek gibidir. Kenar mahalle insanının maddî yoksulluğunu, içyüzünü henüz öğrenmediği "alafrangalık" özlemini, çirkine ve kötüye karşı yiğitçe direnmesini, milletinin faziletlerini paylaşmaktan duyduğu sevinci, mahallesine bağlılıktaki sonsuz sevgiyi Cemile kadar kim temsil edebilir? Şişli sosyetesine düşen, geleneklerinden henüz kopmamış Türk insanının gülünç şaşkınlığı; milletinin her şeyine yabancılaşmış bir zümrenin anlatılmasındaki ustalığı kaç romancımız becerebilmiştir? Peyami Safa, kendi adı ile yayınladığı romanların temel harcını "Cumbadan Rumbaya"ya da koymuştur. Avrupalı gibi yaşamağa özenmenin getirdiği buhranlar, "Cumba" ile "Rumba" arasındaki bocalamalar, farklı dünya görüşleri ve kıymet hükümlerinin çatışmasından doğan huzursuzluklar, ilk bakışta biraz dağınık görünen, ama ele alınan muhit ve insanlara uygun bir ifade ile işlenmiştir.

Aslında "Cumbadan Rumbaya" Server Bedi'den daha ziyade, Peyami Safa'ya yakışan bir eserdir. Server Bedi'yi şüphesiz çok sevindirir ama, Peyami Safa'yı da hiç utandırmaz. Bu sebeple biz aziz Üstad'ın ruhaniyetinden af dileyerek, sağlığında "Server Bedi" imzasıyla yayınladığı bu eseri, "Peyami Safa" adıyla neşrediyoruz.

Ötüken

Birinci Kısım

Karagümrük'ün Deli Cemilesi

Cemile, sabahın gürültüleriyle uyandı. Bu sesler onun kulağından içeriye evvelâ gizlice süzülüyor, sonra kulak zarına bir sülük gibi yapışarak tatlı uykusunu son damlasına kadar eme eme bitiriyordu. Her sabah böyle. Hele bir saat yediye doğru gelmesin, üç ev aşağıda Arap Mehmed'in ahırından yük arabaları çıkar, tahtaperdenin yanındaki dik yokuşu tırmanır; kırbaç, küfür, koşum, tekerlek, nal sesleri açık camlardan içeriye sıçrayarak, atlayarak, yuvarlanarak, paldır küldür girerler ve odayı sanki eşkiyalar basar. Haddin varsa gözünü bir daha yum bakalım, Cemile Hanım! Neredeyse Yağlıkçının gelini de gramafonu kurar. Yetişmiyesi! Postahanenin karşısındaki işportadan evvelki ay otuz kuruşa üç tane çatlak, bozuk plâk aldıydı, Allah'ın her günü, sabah sabah, tekrar tekrar bunları bütün mahalleye dinletiyor. Pencerenin altında çocuklar da başladılar takazaya[1]. Kör olmayasıcalar, illâ ki oyun diye birbirlerinin gözlerini oyacaklar: "Yazdım ulan işte buraya be! İnanmazsan bak, nah kiremitle çizdim, üç, dört, şu beş, nah, şu da altı..." "Neresi altı onun be, vallahi beş, kime yutturuyorsun?" "Sus ulan, enayi dümbeleği, istemezsen al meşeni, ver bana üç gazozu..."

---

[1] **takaza:** Serzeniş, azarlama, başa kakma.

Ahterlerin küçük oğlu Şefik yine o şarkıyı söylüyor: "Rumba da rumba rumba..." Ne de güzel sesi var piçin. Nasıl bakayım?

Cemile kulak kabarttı ve oğlanın şarkıya tekrar başlamasını bekledi. Hah, işte:

Ol bir salon gelini
Koy kalbine elini
Kıvır ince belini
Kalplere vur bir zımba
Rumba da rumba rumba!

Hay maymun hay! Nasıl da öğrenmiş? Cemile bu yeni şarkının bir iki yerini biliyor, üst tarafını çıkaramadığı için "tri liri lâm lâm lâm tri lâm" deyip geçiyordu. Kaç defa bilmediği yerleri bir bilene soracak olduydu.

Sokaktan duyduğu kadar şarkıyı yazmak için yataktan atladı, terliğinin birini giydi, fakat öbür tekini bulamıyor, ayağını havada tutuyordu. Biri serçe parmağıyla onun saçına, omuzuna, dizine, beline, ensesine, vücudunun herhangi noktasına dokunsa o, zıp zıp sıçrayacak kadar gıdıklanır, terliksiz yere hiç basamazdı. Cemile'nin çıplak ayağı için yer keçesi demek, nah, şu odanın ortası büyüklüğünde bir yengeç demekti. Üstüne basınca gıdıklanarak yere düşmekten korkuyordu. Hemen diz çöktü ve bir ayağını yere değdirmemeye çalışarak demir karyolanın altına başını sokup terliğini aradı. Bak, bak, bak, nerelere gitmiş uğursuz... Ta duvara yakın, döşeme tahtasının vaktiyle fare çıkmasın diye üstüne küçük bir hasır parçası mıhlanan, fakat sonra hasır yırtıldığı için açık kalan deliğinin içine burnunu sokmuş. Nişan alınsa bu kadar olmaz. Kalkarken nasıl sıçrarsa yatarken de kendini balıklama denize atar gibi delice karyolaya giren Cemile, geceleyin, terliğin tekini oraya kadar fırlatmış demek. Yüzükoyun uzandı ve bir kolunu

tiz akortla gererek onu aldı. Fakat bu hareket bir omuzunu öyle ağrıtmıştı ki, tabiî vaziyetine hemen dönmek için hızla geri çekilirken başını karyolanın kenar demirine vurmasın mı? Uff! Aman! Ay! Aman, bu yıkılası ev! Amanın!..

Ayağa kalkarken Cemile başını oğuştura oğuştura, avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

- Ay başım! Bu evde oturanın gözü çıksın, başı paralansın! Zorum nedir ayol? İhtiyar bir zengin bulur, giderim. Yoksa ben bu evi cayır cayır yakmazsam bana Deli Cemile demesinler. Aman.. gözlerimden ateş çıkıyor!

Konsolun aynasına koştu. İki seneden beri, sahi, güzel bir kızdı. Meğer kıvamını bulmak için yirmisini biraz aşması lâzımmış: Bir rugan gibi parlayan siyah saçlarının öbek öbek alev alan has boyası altında, ince uzun, çekik, mat buğday renkli yüzü, göz ve ağız güzelliğini ilk bakışa teslim ettiriyordu. Cemile, gururun ancak bir perde kadar pesleştirdiği çok ince sesiyle bağırmaya devam etti:

- Bu gözlere yazık değil mi? Bu zencefilli akide kırmızısı dudaklar kimde var? Bu iki yumruk gibi kalkan göğsü, Şişli aşifteleri askısız böyle durdursunlar göreyim bakayım. Budala herifler, budala! Cemile bu salaşpur evde başını demire çarparak paralasın da siz Beyoğlularında saçlarını çocuk kakası rengine boyayan şıllıklara para yedirin... Aman, işte, mahalleli duyduk, duymadık demeyin, birini bulsam gideceğim; yoksa vallahi de, billahi de, tallahi de bu evi yakarım ben... Yakmazsam bana Karagümrük'lü Deli Cemile demesinler. Şu yumuşacık yaylı belin inceliğine bakın, şu omuzların kırılıp dökülüşüne bakın!

Ol bir salon gelini
Kıvır ince belini

Fakat şarkının bazı yerlerini yine unuttuğundan tri liri lâm lâm tiri lâm diye devam ederek bir kalem aramak için

konsolun en alt gözünü çekti: burada renk renk bez parçaları, makaralar, bir lâmba şişesi, çoraplar, bir ekmek kabuğu, yarım paket çikolata, kapsız bir kitap ve kâğıtlar vardı. Cemile, "Bunu buraya kim koymuş?" diyerek şişeyi aldı, yere vurarak parçaladı. Sonra birer birer makaraları, çorapları, kâğıtları çekip çekip dört yana fırlatıyordu. Kısılan sesiyle, "Bu evde oturanın..." diye başlayarak erkekçe ve koyu bir küfür de savurdu.

Hanidir aklına koymuştu. Ya zengin bir ihtiyar bulacak, ya annesinin mücevherlerini çalıp satarak kaçacak, yahut bu evi...

Ablası Şahende odadan içeri girdi. Uzun boylu, sarışın, yüzünün derisi cigara kâğıdı kadar ince ve beyaz, boynunun mavi damarları görünen zayıf ve sinirli bir kadındı:

- Ayol, dedi, yine babaların mı tuttu? Yine mi delirdin? Ne bağırıyorsun? Bu odanın hali ne? Altay'ı da uyandırdın?

- İyi yaptım.

Ablası konsolun açık duran alt gözüne, yerde parlayan şişe parçalarına, makaralara, çoraplara, kâğıtlara bakarak apıştı kaldı ve duvarlardan birine hitap ediyormuş gibi mırıldandı:

- A... Bu kız oynatmış vallahi... Deli diye diye sahiden delirmiş ayol. İyi ki Tahsin Bey sabah karanlığı uğramış, biraz geç kalsaymış bu patırtıyı duyacakmış: Rezil olup giderdik.

- Ay, Tahsin Bey geldi mi?

- Geldi ya.

- Biletleri getirdi mi?

- Getirdi. Balo Üsküdar'da değil, Beşiktaş İskele Gazinosu'nda olacakmış. Daha iyi, ayağımız karada.

Cemile, günlerdir beklediği balo biletlerinin geldiğini duyunca ablasını belinden kaptı, rumba şarkısını söyleyerek odanın ortasında dört dönmeye başladı:

Rumba da rumba rumba
Tri liri lâm lâm trilâm

Ablası Cemile'yi iterek bağırıyordu:

- Dur, çekil ayol, terelelli! Benim sabah vakti dans oynayacak halim yok. İştahını baloya sakla! Benim derdim var.

- Ne imiş derdin?

- Altay'ın örme ceketine kavun içi yün bulamadım. Dün aramadığım yer kalmadı. Renk tutmuyor. Bir haftaya kadar gelecekmiş. Oğlan baloda ne giyecek?

Cemile kollarını kavuşturarak:

- Ay, diye bağırdı, yedi aylık, emzikli, kundakta çocuğu balolara mı götüreceksin?

- Ne yapacağım ya? Kime bırakırım? Büyükannesi de bizimle beraber gelecek. On iki yaşındaki beslemeye sabahlara kadar kundakta çocuk teslim edilir mi?

Cemile omuzlarını sallayarak, "A..." diye ağzını açtı ve söyleyeceği sözleri odanın içinde arıyormuş gibi, bakışlarıyla duvarı, eşyayı, yerleri süpürdükten sonra gözlerini ablasına dikti:

- Ayol hatun, dedi, benim değil asıl senin aklından zorun var. Dün de söyledin. Ben şaka ediyorsun zannettim. Baloya kundakta çocuk gider mi?

Şahende'nin yuvarlak kalın kaşları alnına doğru kalktı ve zaten kaşlarıyla gözleri arasında yüzüne bayağılık veren fazla mesafe büsbütün arttı:

- Neden gitmesin? dedi, sünnet cemiyetine, düğüne, kına gecesine, Şehzade'de sinemaya emzikli çocuk gitmiyor mu? Ben kavafın[1] oğlu İhsan'a da sordum, "gider" dedi.

Doğrusu Cemile de pek bu işin kaidesini bilmiyordu. Fakat İhsan'ın adı geçince o sulu zırtlak oğlanın bu bahse isminin karışmasına içerledi.

---

[1] **kavaf:** Alelade hazır ayakkabı yapan ve satan kimse.

- Aman, dedi, o yarma şeftali suratlı şapşal ne anlar balodan?

- A... Babası da, kendisi de fanteziye pabuç, dans, balo iskarpini dikiyorlar. O bilmesin de kim bilsin? Ben dün muhtarın eltisine de sordum. O da "gider" dedi. Birsen, dört aylıkken, anası onu Bursa'da vilâyet balosuna götürmüş.

- Hanım, sen onların sözüne bakma, gel biz bunu bir bilenine, anlayanına soralım.

- Soralım.

- Benim el âleme, hele Tahsin Bey'e kepaze olmaya hiç niyetim yok. Herif sabah karanlığı biletleri getirmiş.

- Soralım, sorulacak bir şey yok amma soralım, akıl var, yakın var.

Aşağıdan annelerinin sesi, "Hu! Şahende, Cemile!" diye yükseliyor, el şakırtıları duyuluyordu: "Hu! Misafir geliyor, Mürvet geliyor!"

Cemile oda kapısına kadar koşarak:

- Aman gel, Mürvet, gel! diye bağırdı, bir de sana akıl danışalım, bu hatuna dert anlat, gel!

Odadan içeriye vücudunun bir kısmı çok zayıf, bir kısmı da çok şişman kısa boylu ve rengi de esmerle sarışın arasında tereddüt eden bir kız girdi: Ablak[1] ve gözlerinin içi gülen yüzünün altında incecik bir boynu, toplu bir omuzdan aşağı iplik gibi akan zayıf kolları, topuklarının altında kalacak kadar uzun ve bol eteğini dolduramayan düşük ve etsiz kalçaları, fakat gayet dolgun, geniş, yağlı, sarkık bir göğsü, fazla çalışmış ve yıpranmış, büyük elleri vardı. Saçları, açık kumral, gözleri açık elâ, fakat yüzü fazla esmer, göğsü beyazdı. Bütün bu tezatları arada bir cazibe haline getirmeye muvaffak olduğundan eminmiş gibi rahat ve pervasız bir canlılık gösteriyordu.

---

[1] **ablak:** Yayvan ve geniş (yüz), şişman, hantal.

- Aşkolsun size, dedi, balolara hazırlanın da bana haber vermeyin!

Cemile sordu:

- Kim söyledi sana?

- Annem mi?

- Şevkiye'den duydum, ona da Hatice söylemiş.

- Hatice nereden duymuş?

- A... Ayol, bütün Karagümrük biliyor: Sen Altay'ı da baloya götürmek istiyormuşsun; Muhtarın eltisine sormuşsun, o hak vermiş sana... Dün akşam Malmüdürünün evinde kıyametler kopup kalkmış... Baloya kundakta çocuk gider mi, gitmez mi diye... Hani Kadınlar Birliği'nde bir çaçaron[1] kadın var, Hayrullah'ın selâmlığına yeni taşındı, ukalâ mı ukalâ, "Baloya kundakta çocuk gitmez..." demiş haspam, neden gitmezmiş diye üstüne yürürler, bir münakaşa, bir kıyamet... Kavafın karısıyla bahse tutuşurlar. Ben de size bunu haber vermeye geldim. Şimdi ikisi de ocak reisine gidecekler... İsterseniz siz de gidin, ben işe geç kalacak olmasaydım gelirdim.

Şahende canlandı:

- A... Vallahi giderim, dedi, bakalım Hacı Kâmil Bey ne diyecek? Hem Altay'ı da beraber götürürüm.

Cemile odanın içinde sinirli sinirli dolaşıyor, ayaklarıyla yerdeki cam parçalarını ve makaraları iterek biraz tereddüt içinde, bağırıyordu:

- Yedi aylık piçin baloya gitmesine benim de aklım ermez, senin eriyor mu, küçük hanım?

Mürvet de tereddüt içinde cevap verdi:

- Bilmem doğrusu... Oğlandır, balo elbisesi, smokin falan giymesi lâzımdır. O yaşta çocuk balo esvabı giyer mi? Dört beş yaşında olsa neyse... Belki çocuklara göre bir smokin vardır.

---

[1] **çaçaron:** Yüksek sesle, şirretçe ve karşısındakini bastıracak şekilde konuşan.

Şahende kapıya doğru yürüyerek:

- A... dedi, ben durmam, gidiyorum, bakalım Hacı Kâmil Bey ne diyecek?

Cemile bağırdı:

- Ben de geliyorum.

- Öyle ise çabuk hazırlan.

Şahende odadan çıktıktan sonra Cemile konsolun bütün gözlerini çekerek hazırlanmaya başladı.

Kırık bir koltuğa oturan Mürvet dedi ki:

- Haberin var mı? Ben kararımı verdim ayol... Elli liraya razı oluyorum.

Başından fesrengi bir rop[1] geçiren Cemile, esvabı çıkarıp yere atarak Mürvet'e doğru koştu:

- Sen çıldırdın mı? diye bağırdı.

- Çıldırmadım ama bak...

Diz kapağını açarak çorabının üstündeki yamaları gösterdi:

- Artık tahammülüm kalmadı, dedi, annemin de her gün gözleri kararıyor, tansiyonu varmış, kıyamet kadar ilâç parası lâzım... Bizim şirket de lâğvoluyor, biliyorsun, iş yok. Kıyamet kadar daktilo var her tarafta... Çabucak nasıl iş bulurum? Kılavuz kadına söz verdim. Kibar adammış... Kimseye söylemez diyor... Karı senin için dedi ki: "Ah o razı olsa yüz lira veren bulurum. Piliç gibi kız... Senin biraz göğsün kabacak..."

Cemile kıpkırmızı kesilerek bağırdı:

- Edepsiz karının zoruna bak hele... Bir görsem de onun ağzını yırtsam... Cemile yüz değil, beş yüz liraya da teslim olmaz. Köpoğlu karı, beni ne zannediyor? Otuz kuruş için beni kaldırıma mı düşürecek? Kendimi teslim edersem ben, gönlümün sevdiği bir gence teslim ederim. Tahsin Bey bile ilk gözağrım olamaz benim. Cemile'nin senden gizlisi kapaklısı yoktur. Kararımı vermişim. Aklıma koy-

[1] **rop:** Kadın elbisesi.

muşum ben: Anam karıyı bir parça daha zorlayacağım... Nişantaşı'nda bir apartman tutup da bu evi satmazsa, ben ya onun mücevherini çalıp satacağım, yine de onun iyiliği için, süslenip püslenip zengin koca bulacağım, yahut bu evi yakacağım, sigortası var, kendi payımı da alır giderim, yahut Kayserili'nin parasını yiyeceğim, birinin mantinotası[1] olacağım, gönlümün sevdiği bir gençle de gizli gizli eğleneceğim... Bak, yapar mıyım, yapmaz mıyım görürsün. Yapmazsam bana Deli Cemile demesinler.

- Kayserili kim?

- Tahsin Bey.

- Kayserili mi imiş o?

- Bilmem, Maraşlı mı, Kayserili mi, Erzurumlu mu, söylediler amma unuttum. "Fakat" diyemiyor "fagat" diyor. "Size istedüğünüz gadan bilet tah..dim idivereyim," diyor. Ne karna katısı[2] ise... Zengin herif... Gudubetin[3] biri amma parası var... Sözünde de durdu, sabahleyin biletleri getirdi. Bakışından anlıyorum, tutulacak bana... Sana da nasihatim olsun, biraz sabret... Namusundan başka nen var senin? Elli lira püf diye gider, sonra vallahi sokağa düşersin. Biraz sabret, ben sana yardım ederim.

Parmağından tektaşlı yüzüğünü çıkararak Mürvet'in kucağına attı:

- Sıkışırsan al bunu sat. Annene ilâç al. Benim de anam sayılır o... Sakın öteki karının eline düşme!

Mürvet yüzüğü eline alarak dolu dolu olan gözleriyle ona baktı.

- Cemile! dedi.

- Kabul etmezsen bir daha yüzüme bakma!

Mürvet başını önüne eğmişti. Yanaklarından iri yaşlar yuvarlanıyordu. Cemile giyindikten sonra beraber aşağı

---

[1] **mantinota:** Metres, kapatma.

[2] **karna katısı:** Can sıkan şeyler hakkında sövgü olarak söylenir.

[3] **gudubet:** Çok çirkin, sevimsiz.

indiler. Annesi mutfağın önünde, elinde ocak yelpazesiyle onları karşılamıştı:

- Sabah sabah, iki kardeş nereye böyle? Bugün kiracılar taşınacak. Nerede ise gelirler.

Cemile omuzlarını kaldırarak:

- Patlasınlar! dedi ve Mürvet'le beraber sokak kapısının önüne çıktı. Ablasını bekliyordu. Gözleri bir aralık kömürlük penceresinin yanında kabarmış iki kaplama tahtası arasındaki oyuğa ilişti: "Buraya mükemmel kundak sokulur!" diye düşündü. Mürvet ayrılmıştı.

Sokaktan Kavafın oğlu geçiyordu. Cemile'nin "yarma şeftali" dediği İhsan'ın kara sarı, bulanık esmer yüzünde al yanakları vardı. Çocukluğundan beri hastalık çeken ağrıklı ve çipil gözlerinin dibinde çapaklar, beyaz üstünde kan görünüyordu. Kalın dudaklı büyük ağzını biri yırtıyormuş gibi yayarak sırıttı; "Vay Cemile Hanım," dedi.

Kız, onu görür görmez bir saniye tereddüt etmeden yere eğildi, kaba bir taş aldı ve kolunu havaya kaldırarak bağırdı:

- Defol karşımdan sulu musibet! Geçen gün kahvenin önünden geçerken arkamdan lâf atarsın ha? "Şu bele bak, şu bele!" Ha? Dilenci gözlü, körolası mendebur, silsilenin[1] tapu senetlerini getirsen sen o bele bir kere kolunu dolayamazsın. Aptal... Bir de bana sevda mektubu yolluyorsun... İşte ben adamı mahallede böyle rezil ederim, kuyruğunu kıvır, köşeyi dön! Yoksa kafanı paralarım.

İhsan adımlarını sıklaştırarak, korkudan ziyade utancından kaçarken Şahende geldi. Cemile haykırıyordu:

- Sümsük herif... Yaptığın dedikoduları duymadım mı sanki? Çirkefe düşmüş yarma şeftali!

Sonra kolundan çeken ablasıyla beraber, kâh önde, kâh arkada kalarak yürüdü.

---

[1] **silsile:** Atalardan yaşayan torunlara kadar zincirleme uzayan soyun tamamı.

Modern Hayatın İcapları

MÜRVET'İN dediği doğru imiş: Yedi aylık bir çocuğun baloya gitmesinde Avrupa muaşereti bakımından bir mahzur olup olmadığı bütün Karagümrük semtinde günün meselesi haline gelmişti. Cemile ile Şahende sokağın köşesini döner dönmez karşılarına çıkan Fırıncı Salih, iki elini de yukarı kaldırarak onları durdurdu:

- İyi ki size rast geldim, dedi, haberiniz var mı, dün akşam kahvede olan bitenlerden? Bu çocuk yüzünden az daha Fethi, Kaşıkçı'nın torununu vuruyordu. Polis yetişmeseydi kan çıkacaktı. Siz çocuğu baloya götürmek istiyormuşsunuz. Dün akşam Mal müdürünün evinde Kadın Birliği'ndeki hanım itiraz etmiş. Kavafın hanımıyla bahse tutuşmuşlar. İhsan gece geldi, kahvede anlattı. Fethi Kadın Birliği'ndeki hanımın ukalâlığına kızdı: "Zaten o suratsız, lâfazan karıya içerliyorum, yolda rastlarsam bir fiyakasına getirip tersleyeceğim," dedi. Kaşıkçı'nın torunu da bu sene Darülfünuna girmiş. Fan fin, fan fin gâvurca lâkırdılar karıştırarak Fethi'ye çıkıştı. Birçok şeyler söyledi ya, asıl ne dedi bakayım? Ha... Monden[1] mi, monderen galiba, monderenlik varmış şimdi, çocuğun baloya gitmesi rezaletmiş. Ne ise işte rezaletti, değildi derken boğaz boğaza geldiler. Kahve halkı Fethi'ye hak verdi. Doğrusunu istersen ben

---

[1] **monden:** Sosyete hayatını seven.

de ona hak verdim. Balo malo bilmem ben, gitmişliğim, görmüşlüğüm yoktur ama akıl var ya... Çocuk neden baloya gitmesinmiş? Bizim analarımız Hıdırellezde bizi Kâğıthane'ye götürmezler miydi? Ben de bunu söyledim, Kaşıkçı'nın torunu "O başka, o başka" dedi. "Neden başka, dedim, ikisi de eğlence değil mi?"

Bütün kahve halkı tarafından müdafaa edildiğine sevinen Şahende:

- Biz de şimdi Hacı Kâmil Bey'e gidip bunu danışacağız, dedi.

- Hacet yok ama bir kere gidin, akıllı adamdır o, bilir, baloda çocuğa nasıl bakılacağını tarif eder.

Şahende Fırıncıyla lâfa dalacak olduydu, Cemile ablasını kolundan çekerek:

- Aman yürü, dedi, nereye gideceksen gidelim de şu oğlanın bahsi kesilsin artık... İçime baygınlıklar gelmeye başladı.

Yolda Şahende'yi koşmaya da mecbur etti ve kısa bir zaman sonra Ocak Reisinin karşısına çıktılar.

Hacı Kâmil Bey ayakta idi; bunları görünce:

- Hah! dedi, şimdi sizin lâfınız geçiyordu. İki hanım bahse tutuşmuşlar, biraz evvel burada idiler, kundakta çocuk baloya gider mi, diye sordular.

Cemile atıldı:

- Ne dediniz siz?

Hacı Kâmil Bey doğruldu; sakallı zamanından kalma bir itiyatla çenesini sıvazlayarak biraz evvel öteki kadınlara verdiği cevabı hatırladı ve ağır ağır tekrar etti:

- Kızım, dedi, biz şimdi küçük büyük herkesi asrî[1] hayata, hani nasıl diyorlar bakayım, moderen hayata alıştırmak istiyoruz. Avrupa'da nasılsa bizde de öyle olacak, yavrum. Baloya edebini, terbiyesini muhafaza etmek şartıyla bakire,

[1] **asrî:** Çağdaş.

seyyibe[1], hâmile, emzikli, emziksiz, evli, bekâr, kundakta yahut ihtiyar, genç, çoluk, çocuk, büyük, küçük herkes gidebilir.

Cemile bir kahkaha attı:

- Yedi aylık çocuk orada edebini, terbiyesini nasıl muhafaza eder? Ağlar, bağırır, viyaklar, kakasını yapar, ayol!

Şahende atıldı:

- A... Ben çocuğun pamuklularını da götüreceğim, altını değiştiririm.

Kâmil Bey başını salladı:

- Tabiî, tabiî... Annesi beraber olmak şart... Çocuğa bakar o... Anladın mı kızım? Biz asrî hayata çocukları çekirdekten yetiştirmek istiyoruz.

Cemile yüzünü buruşturarak arkasını döndü ve kapıdan çıktı. Şahende de Kâmil Bey'e teşekkür ederek çıkıyordu, merdivene doğru yürüyen Cemile'ye seslendi:

- A... dedi, gel, bir şey daha soracağım.

İki kardeş yine içeri girdiler. Şahende dedi ki;

- Kuzum beyefendi... Bir merakım daha var... Balo Beşiktaş'ta İskele Gazinosu'nda olacak... Buradan oraya saatlerce yol... Evden erken çıkacağız... Baloya biraz yemek, zeytinyağlı dolma, kuru köfte filân götürsem...

Hacı Kâmil Bey belki buna da fetva verecekti, fakat Cemile iki eliyle birden ablasının koluna asılarak onu oda kapısından dışarı çeke çeke bağırdı:

- Yürü! İçime fenalık geliyor, baloya mı gidiyoruz, Çırpıcı çayırına mı? Evde bir şeyler zıkkımlanır, çıkarız, bu da sorulur mu?

Oradan çıkarak sokakta hiç konuşmadan eve döndükleri zaman kapının önünde eşyalar gördüler. Selâmlık tarafına kiracılar taşınıyordu.

Cemile eve girerken kiracının genç oğlu ile göz göze geldi. Nedense ikisinin de bakışları birbirine fazlaca yapış-

[1] **seyyibe:** Dul kadın.

mıştı. Cemile, "Şirin bir oğlana benziyor!" diye düşündü. İki adım yürüdükten sonra başını çevirip bir daha bakmıştı. Bu sefer genç kiracının halinde aradığı şey sevimlilik değil, yapmak istediği karışık işlere yarar beceriklilikti. Tekrar göz göze geldiler. Cemile bu sefer de, "Kurnaz bir oğlana benziyor!" diye düşündü.

Eve girerken kanı daha fazla kaynıyor, bacaklarına daha fazla dinçlik, çeviklik geliyordu. Merdivenleri ikişer üçer atlayarak, "Vur patlasın, çal oynasın, bu hayat böyle geçer" şarkısını çağırarak neş'e içinde çıktı, odasına koştu ve kendisini karyolaya attı. Bacaklarını havaya kaldırarak bağırıyordu:

- Bana Karagümrük'lü Deli Cemile derler, yolumu kesenin alnını karışlarım.

Sonra ayaklarını birbirine sürterek elini dokundurmadan iskarpinlerini çıkardı ve odanın ortasına fırlatıp attı. Kendi kendine söyleniyordu: "Kurnaz oğlan, canım oğlan... Bununla gönlümü eğlendiririm; Kayserili'yi kafese koyamazsam bu oğlanla beraber yapacağımı ben bilirim. Moderenlik hayat nasıl yaşanırmış görsünler Cemile'yi... Ben bir salon hanımı olayım da görsünler."

Cemile'nin içi tezdi: Yolda hızlı yürür, atıştıra atıştıra gayet acele yemek yer, daima fevkalâde bir vakadan bahsediyormuş gibi harlı[1], telâşlı konuşur, aklına geleni söyler, aklına koyduğu şeyi çabucak yapmak isterdi.

O günden tezi yok. Tahsin Bey'i görmeye karar verdi. Yemekten sonra onun Galata'daki yazıhanesine gitmeyi düşünüyordu. Fakat ne bahane ile? Onu da buldu: Biletler için teşekkür etmek ve balo için bazı malûmat almak...

Cemile'nin Tahsin Bey'le tanışması da çok tuhaf bir tesadüfle olmuştu. Kız bir gün Karaköy'den tramvaya bindi, biletçiye yirmi beş kuruş verdi, biletini aldı. Biletçi paranın üstünü vermeyi unutmuştu. Cemile biraz sonra parasını

[1] **harlı:** Harıl harıl yanan, kuvvetli.

istedi, biletçi verdiğini iddia etti. Verdiydi, vermediydi, veremezdi, vermeliydi derken kavga büyüdü; Cemile açtı ağzını, yumdu gözünü... Biletçi, "Hanım! Bayrakları açma!" dedi; Cemile elindeki çantayı biletçinin suratının ortasına vurarak "Ben bayrakları açarsam böyle açarım!" diye bağırdı, biletçi zili çekti, tramvay durdu, düdükler öttü, halk toplandı, polis geldi, Cemile'yi karakola götürmek üzere tramvaydan indirdi. Kız cadde ortasında avazı çıktığı kadar polise bağırıyordu: "Şuradan şuraya bir adım gitmem. Bana Karagümrük'lü Deli Cemile demişler. Paramı isterim. Sen polis olacaksın; benim hakkımı alacağın yerde zengin kumpanyayı müdafaa ediyorsun. Koluma dokunma, yoksa fena bir şey yaparım..."

İşte o sırada halk arasından tıknazca, elli yaşında, çiçekbozuğu ve sol yanağında bir Halep çıbanı olan, kibar kılıklı bir adam polise adetâ emredercesine "Hanım'ı rahat bırak, çekil!" dedi. Memur ona, "Efendi, sen kim oluyorsun?" diye bağırmıştı. Halep çıbanlı adam cebinden bir kartvizit çıkararak polise gösterdi. "Okuyuver de buradan selâmetle savuş!" dedi. Memur kartı görür görmez bir selâm vererek uzaklaşmıştı.

Adam, halk dağıldıktan sonra boş bir taksiye işaret etti ve Cemile'ye dönerek:

- Gabul buyur da sizi gideceğünüz yere ileteyim, dedi.

Ah ne şeker adam, ne mübarek adam... Cemile'nin cennet canına minnet... Durur mu hiç? Fakat biraz nazlandı. Saraçhane kırması bir cilve yaptı, nihayet otomobile binerek ta Karagümrük'e kadar beraber geldiler.

Cemile ona, "Siz kimsiniz? Kartınızda ne yazıyor? Hızır mısınız? Yedilerden misiniz? Kırklardan mısınız? Selâmen kavle[1] okuyayım mı?" diye soracak olduydu, fa-

[1] **selâmen kavle:** Yasin Sûresi 58. ayetten halk ağzına yerleşmiş bir ifade. "Selamün kavlen min rabbin rahim..." Meali: "Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) 'selâm' (vardır)."

kat cesaret edemedi, sual dilinin ucuna geliyor, yine boğazına kaçıyordu. Yutkuna yutkuna sadece teşekkür etti. Adam da isminin Tahsin olduğunu, Galata'da Ömer Abit Hanı'nda yazıhane tuttuğunu söyledikten sonra, "Tesadüf ben tramvayda idim. Bir daha uzak yerlere gitmek istediniz mi, yazıhaneye telefon edin, size kendi otomobilimi gönderiveriyim..." dedi. Sonra ayın yirminci perşembe akşamı Üsküdar mı, Beşiktaş mı birinin İskele Gazinosu'nda Himaye-i Etfal[1] menfaatine balo olduğunu anlattı: "Size istediğünüz gadar bilet tahdim edivereyim," dedi. Cemile'yi kapısına kadar götürdü, evini öğrendi.

Bu vak'a olalı üç gün var. Cemile bir daha Tahsin Bey'i görmedi. Annesine ve ablasına her şeyi anlatmıştı. "A... kız.. inşallah kısmetin çıktı!" dediler, baloya gitmeye de karar verdiler, fakat Tahsin Bey'in vadini unutmasından korkuyorlardı. İşte o sabah adamcağız ayağıyla gelip biletleri getirmiş.

Öyle ya, öyle ya, bugünden tezi yok, Tahsin Bey'e gitmeli... Bakalım nedir herifin maksadı? Cemile bir kere daha "Beni alır mı o?" diye düşündü. Ummuyordu. "Zengin adam, isterse kız mı bulamaz?" Fakat yaşı da elliyi geçkin, Beyoğlu'nun yirmi yaşında kızları ona varırlar mı hiç? Gözü böyle pek tazesinde ise yine İstanbul'un iç mahallelerine sokulması lâzım; belki bilir onu o da Cemile'yi gözüne kestirdi. Hele bakalım, inşallah, inşallah amma aldanmaya gelmez. "Bende, çürük tahtaya basacak göz var mı? Mürvet değilim ben..." Hoş, Cemile metres yaşamaya da, gizli imam nikâhına da, noter nikâhına da razıydı.

Bu "noter nikâhı" tabirini de ilkin Sabahat'tan duymuştu. O günkü şaşkınlığı hiç aklından çıkmaz. Parmağı ağzında kaldıydı. Çemberlitaş'ın önünde, iki ay kadar evvel, hanidir yüzünü görmediği Sabahat'a raslamıştı:

---

[1] **Himaye-i Etfal:** Çocuk Esirgeme Kurumu.

- Neredesin ayol, kırklara karıştın, Dizdariye'den taşınmışsın, nerede oturuyorsun, hain, aramak, sormak yok mu?

Diye söze başladı, Sabahat babasının öldüğünü, halasının Samatya'daki evinde oturduğunu söyledikten sonra:

- Evlendim, dedi.

- Evlendin mi? Kiminle? Nerede? Samatya'da mı? Koca bol mu orada? Ben de oraya taşınayım? Ne çabuk? Haber de vermezsin, düğün yaptın mı? Ne zaman? Herifin güzel mi? Mangır tutuyor mu?

Sabahat Cemile'nin bu telâşlı, delidolu suallerine gülerek:

- Ben noter nikâhıyla evlendim, düğün filân yok, bir evde de oturmuyoruz, ben Samatya'da halamın yanındayım, o da Beyoğlu'nda bir pansiyonda oturuyor, arada bir onun evine gidiyorum, bana aylık veriyor, gûya eskiden borcu varmış da bana beş senede taksitle ödeyecekmiş gibi noterde mukavele yaptım. Senin anlayacağın beş senelik karı kocayız, birbirimizden memnun olursak devam edeceğiz, olmazsak selâmünaleyküm, aleykümselâm ayrılacağız.

- Nasıl şey o, Sabahat? Âdeta metreslik hayatı bu, değil mi?

- Gibi bir şey.

- Gibisi filân yok, tastamam...

- Ne niyete alırsan öyle...

Sabahat birdenbire ayrılarak uzaklaşmıştı. Cemile o gün bugün önüne gelene soruyordu:

- Ayol sizin noter nikâhından haberiniz var mı?

Fakat Karagümrük'te hiç kimsenin böyle bir usulden haberi yoktu; Cemile de bunun bir usul olduğuna inanmıyor, üç beş kız arasında kalmış bir icat olduğuna hükmediyor, "mantinotalığın bir başka türlüsü..." diyordu. Sonraları bir iki kere daha kulağına bu "noter nikâhı" sözü çalındı ve yavaş yavaş bu işe aklı yatmaya başladı.

Her günkünden fazla acele bir yemek yemişti. Annesi de, ablası da şaşırmışlar:

- Kız lokmalar boğazında kalıyor, boğulacaksın, yavaş, nedir acelen? diyorlardı.

Cemile yemekten daha acele giyinerek sokağa fırladı. Ama hiç iyi etmemişti. Galata'da Ömer Abit Hanı'na gittiği zaman yemeğe çıkmış olan Tahsin Bey'i bir saatten fazla beklemeye mecbur oldu. Cemile için ölüm...

Sabırsızlıktan deli olacaktı. O kadar sıkılıyordu ki, artık sandalyelerde oturamadı, gidip Tahsin Bey'in koltuğuna yerleşti, yazı masasının üstünü karıştırdı, uzun, dört köşe bir cam içinde neye yaradığını anlamadığı boncukları döktü, toplayayım derken elleri mor mürekkeple lekelendi. Tahsin Bey'in bitişik odada oturan ve arada bir kapıdan bakan uşağı onun bu hallerinden memnun değildi ama ağzını açıp bir şey söyleyemiyordu. Cemile sıkıntısından Tahsin Bey'in yazı masası üstüne çıkıp oturdu. Tam o sırada Tahsin Bey içeri girmez mi?

- Rahatınıza bakın, nireyi canınız çekerse oturun! dedi, inmek için bir hareket yapan Cemile'nin bir elini tuttu:

- Oturun, dedi.

Kendisi de koltuğa yerleşti, dirseklerini masanın üstüne koydu, böylece, yazıhanenin üstünde ayak ayak üstüne atarak oturan Cemile'nin diz kapakları Tahsin Bey'in tam burnunun hizasına geliyordu.

- Çok memnun oldum, dedi, işte böyle eviniz gibi gelin, istediğiniz gibi oturun, ben öyle fazla resmîlikten hoşlanmam, keyifler nasıl bakalım, zabah zabah geldim size ben, biletleri getirdim.

Cemile masanın üstünden indi, köşe koltuğuna oturarak:

- Eksik olmayın! dedi. Bir sevindim, bir sevindim ki...

- Daha ihtizanız olursa tahdim ederim.

- A... Çok bile. İkişer kişilik bilet. Biz üç kişiyiz.

Tahsin Bey gayet büyük bir mendile yağlı ter döken yüzünü kurulayarak:

- Emme, dedi, bir bilet bir "dam gavalya" içindir. Erkek gelecek mi sizinle?

Cemile güldü:

- Bir tane gelecek ama nasıl erkek artık! Şamama gibi bir şey... Yedi aylık... Ablamın çocuğu...

Tahsin Bey'den bir itiraz bekliyordu. Adamcağız oralarda olmadı. İçi elliliklerle tıklım tıklım dolu bir cüzdan çıkardı, içinden bir balo bileti daha çekerek Cemile'ye uzattı:

- Hele şu da yanınızda bulunsun.

- Eksik olmayın...

- Bende ne isterseniz var: Tiyatora, gonser, sinema biletleri...

- A... Sinema da var mı?

Tahsin Bey saatine baktı:

- İsterseniz iki buçuk matinasına beraber gidelim.

Cemile nazlandı:

- A... Sonra eve geç kalırım.

- Yok... Günler uzun gayri. Hem ben sizi otomobille eve atıveririm... Olmaz mı?

Cemile tekrar bir sıçrayışta yazıhanenin üstüne otururak:

- Size büyük zahmet, dedi.

Tahsin Bey Cemile'nin yüzüne sırıtarak baktı:

- Nasıl lâf o? dedi. Sizin o güççük ağzınıza ben böyle lâf yahıştırmam.

Sonra yerinden hemen kalkarak uşağına bazı emirler verdikten sonra Cemile'ye döndü:

- On beş dahhamız var, şuradan bir tahsiye atlayalım.

Otomobile bindikleri zaman da dedi ki:

- İşte böyledir... İnsanın hususî arabası olur, ahbaplara gonderir, kendi tahsiye biner.

O zaman Cemile'nin içine bir şüphe düşmüştü: Acaba bu adamın otomobili yok mu diye... Tahsin Bey geçen gün de tramvaya binmemiş miydi? "Neme lâzım?" diye düşündü, "Parası var ya..."

Fakat, bu şüpheyi hissetmiş gibi, Tahsin Bey hemen dedi ki:

- Ne vahat emredersen otomobili size göndereyim, aile ile birkaç saat gezin.

- Ne vakit olursa olur.

- Yarın gönderirim. Sizin aile de kimler... Peder var mı?

- Hayır, ben küçükken ölmüş. Bir dul ablam var.

- Amca, dayı?

- Amcam Samsun'da, dayım yok.

Tahsin Bey "Vah, vah..." diye mırıldandı; Cemile bu vah vahın mânâsını araştırıyordu. Vah vah... Neden? Erkeksiz ev olmaz, her eve bir erkek lâzım, Tahsin Bey "O erkek benim!" mi demek istiyor?

Bir sinemaya girdiler. Tahsin Bey loca almak istemişti. Cemile onun maksadını anladığı için hemen itiraz etti, gidip koltuğa oturdular. Film bir komediydi. Cemile evvelâ çok ciddî durmak istedi. Fakat filmin ilk partilerinde bile dayanamayarak makaraları koyuverdi. Bütün halkı kendine baktıracak tarzda, yüksek kahkahalar atıyor, film hakkındaki "A... Delinin zoruna bak, kızı kaçıracak." Yahut duygularını, mütalaalarını bağırarak ilan ediyordu: "Başını arkana çevirsene budala herif, karın gözetliyor..."

O kadar yüksek sesle söylüyor ve bağırıyordu ki, ilan dağıtan kız ona yaklaşarak halkın şikâyetini haber vermeye mecbur oldu. Cemile kızmış, sinemayı bırakıp gitmek istemişti. Ayağa kalktı. Tahsin Bey onu elinden tutarak ve yalvararak yerine oturttu ve elini bırakmadı. Cemile sesini çıkarmıyordu. Tahsin Bey'in sert ve büyük avucu içinde onun eli, büyük bir keçe parçasına sarılmış serçe kuşu gibiydi.

Tahsin Bey de buna dikkat etmişti; gayet alçak sesle:

- İpek çilesi gibi yımışah elin var... dedi.

Biraz evvel yüksek sesle kahkahalar atan, bağıra çağıra konuşan Cemile şimdi hiç sesini çıkarmıyordu. İlan dağıtan kıza o kadar içerlemişti ki, hıncını almazsa patlayacaktı. Gidip ona bir çimdik basmayı bile düşünüyordu. Münasebetsizin yediği naneye bak... Elâlem burada istediği gibi gülüp eğlenmeye gelmiş, herkes kahkahayı basıyor da bir Cemile mi kabahatli? Ah, bir kere daha şuradan geçse de boş böğrüne bir yumruk yese...

Tahsin Bey onun bu durgunluğuna da dikkat etti:

- Ne oldu? Keyfiniz gaçtı sizin, dedi.

O zaman Cemile tekrar sesini yükseltti:

- Nasıl kaçmasın? dedi. Haspam kendisini buranın hanımefendisi sanıyor, herkesin eline birer kâğıt tutuşturarak sadaka topladığını unutmuş da bana caka satacak.

Biraz ileride yeni bir müşteriyi koltuğa oturtan kadına doğru başını kaldırarak avazı çıktığı kadar bağırdı.

- Dilenci karı!

Herkes başını Cemile'ye çevirmişti. Yarı ayağa kalkan deli kızın daha büyük bir rezalet çıkarmasından korkan Tahsin Bey, iri elini Cemile'nin dudakları üstüne kapayarak:

- Gurbanınız olayım, dedi, yapman, itmen, oturun, ben gendüsüne haddini bildiririm.

Cemile Tahsin Bey'in kolunu iterek:

- Aman, kepçe kadar elini burnumun üstünden çek, nefes alamıyorum, boğulacağım! diye bağırdı.

Tahsin Bey hemen elini çekmiş ve susmuştu. Bereket versin Cemile de yerli yerine oturup sesini çıkarmadı. Yandaki ve öndeki koltuklarda oturanlardan çoğu bu gürültüden sıkılarak yerlerinden kalkmışlardı. Cemile etraflarında kimsenin kalmamasına memnun oldu, biraz da gidenlere işittirerek:

- Uğurlar olsun, dedi, tasamdı, siz gidiyorsunuz diye, ağlayacak, değilim ya...

Tahsin Bey elini hafifçe kızın dizi üstüne koyarak dedi ki:

- Neden siz bu gadar sinirlisiniz, guççük hanım?

- Nasıl sinirli olmam... Senin Karagümrük'te hiç o- turmuşluğun var mı? Ev değil tımarhane o...

- Çıhın oradan efendim, başha ev, apartıman yoh mu?

- Dile kolay... Annemin dik kafasına lâkırdı girmez.

- Ev kira mı?

- Bizim.

- Satıvirin.

- Yine annemin dik kafası. Üç bin beş yüz verdiler de vermedi. Dört binde ayak diredi. "Bir tamir görse konak olur bu ev..." diyor.

- Bir müşteri arayalım öyle ise. Bir kere de ben göreyim, belki hanım valdenin istediği fiyeti veririz, o köşede de bir mülkümüz bulunsun.

- Buyurun da görün.

Artık filmi takip etmez olmuşlardı. Cemile ayaklarını öndeki koltuğa dayayarak, arkasına rahatça yaslanarak babadan kalma ev satıldığı takdirde payına düşecek para ile yapabileceği işlerin belirsiz hayalleri içinde konuşmaya devam etti. Tahsin Bey diyordu ki:

- Sizi oradan gurtarmalı. Tahsim'de bir apartıman dutarız, döşeriz, dayarız...

- Ben de böyle moderenlik hayat istiyorum. Arap Mehmed'in ahırı kafamı şişirmeye başladı. Fakat annem evi satsa da öldüm Allah o semtten ayrılmaz. Sarı İmamın o yetişmiyesi kız kardeşi Hafizeler, Yağlıkçının karısı Hamduneler de bu tarafa taşınmalı ki annem gelsin...

- Valde gelmezse siz yalnız otururşunuz. Ben sana bir hizmetçi dutarım.

Cemile yavaşça elini Tahsin Bey'in avucu içinden çekerek sordu:

- Siz bekâr mısınız?

Tahsin Bey gayet alçak sesle:

- Orasını garıştırma hele, dedi.

Cemile doğruldu:

- Ben dikine doğru konuşur bir kızım, aklıma geleni söylerim. Bekâr mısınız, değil misiniz? Anlamalıyım. Bekâr değilseniz bana yaptığınız bu ikramlar, iltifatlar nedir? Maksadınızı bileyim de ona göre!

Tahsin Bey durakladı. Uzun bir sükût. Filmde bir tren geçiyor ve perdede görünmeyen bir kız şarkı söylüyordu. Sonra büyük bir salonda yüzlerce çiftin dansı. Cemile, gözleri filmde, kulağı Tahsin Bey'de, gördüğü manzara ile alacağını tahmin ettiği cevabı şimdiden birbirine bağlayan hayaller içinde bekliyordu.

Tahsin Bey evvelâ bu imtihandan kaçmak istedi:

- Hele bunları sonra gonuşuruz, dedi.

- Yoo... Ben aceleciyim çok... Herşeyi çabucak öğrenmek isterim.

Tahsin Bey Cemile'nin elini tekrar tutarak:

- Size gönlüm ısındı, çoh, dedi, işin doğrusu bu, ne emir idersen yaparım, fagat mücerret[1] değulum.

- Efendim?

- Mücerret değulum, yaniya evliyim, sizden daha uzun bir de gızım var. Yaşı daha guççüktür emme boyu senden uzun...

Karısı, çoluğu çocuğu, evi barkı olup da kızı yerindeki Cemile ile sinemalara, balolara gitmeyi kabul eden bu adama karşı Cemile öfke ile karışık bir hayret duymaktan kendini alamayarak, yine herkese başını çevirten tiz bir sesle "A..." diye bağırmıştı: Onun başka şeyler daha söylemesine

---

[1] **mücerret:** Eski lisanda, evlenmemiş bekâr (erkek).

meydan bırakmamak için acele kendini müdafaa lüzumunu duyan Tahsin Bey dedi ki:

- Gonül bu... Karı, evlât filân dinler mi?

Cemile sesini çıkarmadı. Herifin maksadını aşağı yukarı anlıyordu. Elini tekrar çekti ve doğruldu. Perdeden gözlerini ayırmıyor ve kımıldamıyordu.

Doğrusu, Tahsin Bey'in sözleri Cemile'nin midesini bulandırmıştı: Hiçbir erkeğe güven olamazdı ama ev bark sahibi adamın kızı yerindeki çocuklara daha ikinci görüşte sevdadan, gönülden lâf açmasına Cemile kolay kolay inanmıyor, bu sahadaki tecrübesizliğini pek güzel telâfi eden bir anlayışla, "Bu herif bana bir madik oynamak istiyor ama dur bakalım!" diyordu. Daha şimdiden bu adamın karısını, kızını, nerede ve nasıl yaşadıklarını merak etmeye başlamıştı. Sordu:

- Ne tarafta oturuyorsunuz?

- Bizim aile Eyüpsultan'da oturur, dedi Tahsin Bey.

- Siz ayrı mısınız?

- Öyle dirsek daha iyi olur. Haftada bir, on beş günde bir uğrarım onlara... Bizim talâggıylar uymaz birbirine... Hanım biraz eski gafadır, sizin valide gibi... Benim gafam da, gönlüm de tazadır Cemile Hanım.

Cemile içinden, "Ah sevsinler, maymun!" diyordu. Tahsin Bey çok genç yaşta, memlekette evlendiğini, cahil bir kadın aldığını, yaşı kırkını geçen karısının bugünkü hayata uyamadığını, bunun için âdeta ayrı yaşadıklarını anlattı. Fakat ne de olsa haremine saygı beslediğini de söyleyerek:

- Bizi böyle yan yana görmesin! dedi.

Sinemadan çıkarken Cemile'nin bir adım gerisinden gidiyordu. Bir pastacıya girdiler. Tahsin Bey: "Hanım valide ile hanım ablaya tarafımdan naçiz bir hediye olsun," diyerek büyük bir kutu çikolata yaptırdı, oradan tekrar bir taksiye bindiler. İkinci defadır ki Cemile eve otomobille

dönüyordu. İki güne kalmaz mahallede bunun dedikodusu çıkacağını tahmin ettiği için mahalleye girmeden otomobilden indi; Tahsin Bey'in ertesi gün hususi arabasını yollamasını da istemedi ve üç gün sonra buluşmak üzere söz verdi.

Tahsin Bey'den ayrıldıktan sonra eve o koskoca çikolata kutusunu götürmenin de zorluğunu hissetmeye başlamıştı. Evdekilerin aklına fena şeyler gelebilirdi. Fakat Cemile pek sıkışmadıkça yalan söylemekten hoşlanmadığı için evdekilerle dobra dobra konuşmaya, ancak Tahsin Bey'in evli olduğundan bahsetmemeye karar verdi.

Annesi de, ablası da Sarı İmamın kız kardeşi Hafize ile beraber yemek odasında oturuyorlardı. Bu karıdan hiç rahat, huzur yok: Sabah demez, akşam demez, gece demez gelir, saatlerle çan çan eder. Cemile taşlığın penceresinden onu görünce, yemek odasına girmeden evvel mutfağa koşarak çikolata kutusunu küpün üstüne koydu: "Hafize karı görmesin, mânâ çıkarır!" diye düşündü.

Bereket versin, Cemile odadan içeri girerken Hafize, ocakta bakla tenceresi olduğunu söyleyerek ayağa kalkmıştı, acele çıkıp gitti. Cemile de bir koşu mutfağa giderek çikolata kutusunu alıp geldi, annesine vererek:

- Tahsin Bey'in sana hediyesi! dedi.

Annesinin herhangi bir itirazını tohum halinde iken ezebilmek için kutunun zarafetiyle ittifak etmek üzere alelâcele kâğıdını açtı. Kadın kutunun pembe gül işlemeli sarı ipek atlasını görünce şaşırdı, güldü, hemen iki elini de uzattı, sonra birdenbire ateşe dokunacakmış gibi korkarak çekildi, gözlerinde analığının en kuvvetli duygularını toplayarak Cemile'nin yüzüne baktı:

- Kızım, dedi, bu Tahsin Bey fazla külfetlere giriyor. Sebebini bana anlat bakayım? Dünyanın bin türlü hali var.

Şahende de hemen kondurdu:

- Herifin bir maksadı var... Olmasa böyle çifter çifter balo bileti, çikolatalar, şekerlemeler yollar mı?

Cemile, içinde bir aile felâketi varmış gibi annesinin de, ablasının da el sürmeye cesaret edemedikleri kutunun kapağını açarak:

- Her şeyi fenaya yormayın, dedi, ben budala değilim. Elbette herifin bir maksadı var. Maksadı iyi ise ne âlâ, fena ise yüz vermem, gider.

Kutuyu onlara uzatarak:

- Siz şimdi üzümü yeyin, bağını sormayın! dedi.

Odayı kaplayan endişeli sessizliği dağıtmak için, yapmacıklı bir neşe ile ilâve etti:

- Herif zengin ayol... Kirada oturup oturmadığımızı sordu da evin satılık olduğunu, annemin dört bin istediğini anlattım. "Belki ben alırım, o köşede de bir mülkümüz bulunsun!" dedi, ben de...

Cemile'nin annesi birdenbire onun sözünü kesti:

- A... Vallahi, beş bin de verse vermem.

Birdenbire başına kan çıkan Cemile, ağzına götürdüğü bir çikolatayı öfke ile yere atarak bağırdı:

- İşte sen böylesin hanım! Bu dik kafan, bu inadın yüzünden ben Karagümrüklerde sürünüyorum.

- Sürünüyorsun da ne oluyor? Allah'tan kork ayol... Nankörlük etme... Karnın tok, sırtın pek, daha ne istiyorsun?

- Hafize'nden, Hamdune'nden ayrılamazsın ki... Onların seni nasıl fitlediklerini bilmiyor muyum sanki? Benim hepsi kulağıma geliyor ayol... Kasım Efendi bu eve üç bin beş yüz verdiği vakit Yağlıkçı'nın karısı ne dedi sana? "A... Sakın hanım... Ev değil konak bu... Enkazını satsan dört bin eder. Hem satıp da ne yapacaksın? Cemile seni kandıracak, Nişantaşlarında apartman tutturarak, Beyoğlu burun dibinde, Cemile Hanım sabah akşam orada... Zaten aklı bütün bir kız değil... Sonra başına ne işler açılır? Zamaneyi